

Språk och integration på landsbygden i svenska Österbotten

Lena Ekberg & Jan-Ola Östman

Den här artikeln handlar om invandring till landsbygden i svenska Österbotten, specifikt till Närpes som sedan ett par decennier haft en betydande invandring. Kommunen har av tradition varit helt svenskspråkig; i dag finns mer än 40 olika modersmål representerade. För att kunna leva och arbeta i Närpestrakten måste invandrarna tillägna sig den lokala dialekten, utöver standardvarieteteten av finlandssvenska. Därtill förväntas de kunna finska så snart de rör sig utanför de svenskdominerade orterna. Hur hanterar invandrarna denna språkliga mångfald? Hur bittar de sin plats i ett nytt land och ett nytt samhälle? På basis av våra intervjuer kan vi konstatera att identitet och social tillhörighet inte kan beskrivas i termer av antingen–eller.

1. Invandring till landsbygden

Migration – både inom ett land och mellan länder – handlar ofta om inflyttning till större städer. I en stad finns rimligen fler möjligheter till försörjning än på en liten ort, men också en risk för segregation. De inflyttade söker sig, eller hänvisas, till områden där landsmän eller andra invandrare bor. Så har situationen i de större städerna i Sverige, Norge och Danmark sett ut sedan decennier tillbaka. När den svenska språkforskaren Ulla-Britt Kotsinas på 1970-talet publicerade sina första artiklar om det som senare skulle komma att benämnas Rinkebysvenska, efter en invandrantät förort till Stockholm, var det början på ett både vetenskapligt och medialt intresse för det särskilda språkbruk som utvecklades bland framför allt invandrarungdomar, inte bara i Stockholm utan också i andra städer med betydande invandring (se Källström & Lindberg 2011 om språkbruket i flerspråkiga storstadsområden i Sverige).

Finland har i jämförelse med sina nordiska grannländer haft en blygsam invandring; trots detta finns det orter på landsbygden med en förhållandevis stor andel invandrare. Det är orter där det finns strukturella förutsättningar för integration av nyinflyttade: möjligheter till arbete, bostad och social mottagning i form av så kallade vänfamiljer som fungerar som en brygga in i samhället. Typexemplet är Närpes på västkusten i svenska Österbotten i Finland med knappt 10 000 invånare. Kommunen tog emot sina första flyktingar i slutet av 1980-talet. Under 1990-talet kom lite större grupper av flyktingar till Närpes,

framför allt från Bosnien. De fick framför allt arbete i den för kommunen så typiska och utbredda växthusnäringen, etablerade sig på orten och lockade i sin tur landsmän att flytta till Närpes för att arbeta i växthusen. Från att på 1980-talet ha varit en i princip hundra procentigt svenskspråkig ort har i dag ca 87 procent av invånarna svenska som modersmål; 10–12 procent har utländsk bakgrund och det talas mer än 40 olika språk på orten. På liknande sätt ser det ut på andra håll på den österbottniska landsbygden, till exempel i den ännu mindre grannkommunen Korsnäs och i Pedersöre kommun i norra Österbotten.

Den här artikeln handlar om hur invandrare integreras på landsbygden i svenska Österbotten och vilken roll språket – eller rättare sagt språken – spelar i den processen. Som invandrare till en liten ort i Österbotten möter man inte bara ett nytt språk, (finlands)svenska, utan också en lokal dialekt som kraftigt skiljer sig från standardspråket (om standardfinlandssvenskan, se Östman & Mattfolk 2011). Svenska och dess olika varieteter talas dessutom endast av en minoritet i Finland, även om den vid sidan av finska har status som nationalspråk. Våra resultat bygger på insamling av data (intervjuer och gruppdiskussioner) från såväl invandrare som Närpesbor utan invandrarbakgrund under tre besök i Närpestrakten, mellan november 2014 och augusti 2016. Resultaten presenteras utförligare i Östman & Ekberg (2016) och Ekberg & Östman (2017).

2. Mottagandet

I relation till Finland i övrigt har Närpes en lång tradition av integration på svenska. Under årens lopp har det tillvägagångssätt som blivit kutym i Närpes fått benämningen "Närpesmodellen" (Mattila & Björklund 2013). Modellen beskriver det sätt man tar hand om och förhåller sig till invandring i Närpes där de strukturella förutsättningarna finns på plats: det finns ett ständigt behov av arbetskraft, exempelvis i växthus och i metallindustrin; det är ett relativt litet lokalsamhälle med invånare som har kapacitet och vilja att arbeta för att samhället i stort ska må bra; bostadsbristen är inte stor på en landsbygd som är van att tampas med utflyttning; sociala aspekter stöds i samhället – vänfamiljer, ofta flera per nyanländ invandrarfamilj, finns med i bilden för att upprätthålla idén om att invandrare är resurser för samhället snarare än personer som ska tas hand om. Undervisning på svenska erbjuds till en viss del, medan mer utbyggd undervisning eller studiehandledning i elevens modersmål saknas. Men det ingår i Närpesmodellen att undervisning i invandrarelevens modersmål ska ges, även om den är frivillig för kommunerna och inte fastställd i lag. Närpesmodellen ses som förebild för andra kommuner och tillämpas inte bara på andra håll i svenska Österbotten, utan även på andra orter i Finland.

Lokalbefolkningens syn på invandring och integration kan kort sammanfattas med devisen ”i det stora hela har allt gått bra”. I intervjuer med representanter för den traditionella lokalbefolkningen noteras dock en del kulturella skillnader, till exempel i relation till österbottniska traditioner såsom talkoverksamhet¹ och föreningsliv. Nya maträtter ses som något positivt, och framför allt matbutiker med annorlunda utbud har etablerat sig. Men i de gruppsamtal vi arrangerat har vi också fått höra om en rad ”incidenter”, och invandrarna själva – unga flickor och pojkar – säger att det bland lokalbefolkningen finns ”blandade åsikter” om invandrarna.

Med den senaste stora flyktingvågen till Europa 2015, som förde med sig ett ökat antal flyktingar också till småorterna i Österbotten, har attityden till invandrare blivit mer uttalat negativ. Vesna², som invandrade på 1990-talet, berättar hur invandrarfientliga kommentarer har börjat dyka upp på Facebook och att det finns vänner till henne som ”gillar” dem. Hon har svårt att förstå dubbelheten hos dessa personer – att de samtidigt som de är vän med henne uttrycker negativa attityder mot invandrare.

3. Invandrarnas perspektiv Språksituationen i Finland

De invandrare vi talat med vill hålla sig utanför den konflikt mellan minoritetsspråket svenska och majoritetsspråket finska som allt som oftast diskuteras i olika sammanhang i den offentliga debatten i Finland. De intar en neutral position i denna debatt och säger att de inte förstår ”det hatiska” mellan finsk- och svenskspråkiga. Zlata säger rent ut:³

Så kommer man bit och det första man hör liksom, om jag får uttrycka mig så här att, ”nej satan är det finsk” liksom. Vi har inte problem med finländare och inte med svensktalande.

Under våren och sommaren 2016 pågick en debatt i Finland om problemen med, och möjligheterna, att som flykting få bli integrerad på svenska. I ett fall som fick mycket publicitet vann till slut de som överklagade beslutet att de skulle bli integrerade på finska: de fick enligt egen önskan bli integrerade på

1 Ordet *talko* används i finskan och i finlandssvenskan om arbete som görs frivilligt och tillsammans med andra.

2 Alla namn i texten på deltagare i våra undersökningar är fingerade.

3 Citaten från informanterna har anpassats till skriftspråksnormen för att underlätta läsningen. Det innebär också att yttranden ibland har kortats och tvekljud, omtagningar m.m. tagits bort. Dialektala former har också normerats.

svenska. Men potentiellt utmanande situationer skapas i svenska Österbotten när personer som placeras i städer (till exempel i Kristinestad) integreras på finska och de som bosätter sig i grannkommunen på landsbygden (till exempel i Närpes) integreras på svenska. Den allmänna policyn i landet har gått mer i riktning mot att alla asylsökande ska integreras på finska – eftersom de inte kan förväntas bo kvar på den svenska ort där de eventuellt placerats. Teckenspråkiga och döva asylsökande integreras endast på finskt teckenspråk och i finskspråkiga samhällen – det finlandssvenska teckenspråket ges inte ens som alternativ, trots att också det omfattas av tredje momentet i grundlagens § 17, som säger att rättigheterna för dem som använder teckenspråk ska tryggas genom lag.

Dialekt och standardspråk

Invandrarna i Närpes kommer till ett samhälle präglad av en stark och levande dialekt som skiljer sig avsevärt från standardfinlandssvenskan. Även om Närpesdialekten i sig inte är mer arkaisk än andra dialekter i svenska Österbotten, har den fått rykte om sig att vara svårförståelig, och den lyfts gärna upp som ett exempel på hur annorlunda dialekterna är än det finlandssvenska standardspråket. Vissa språkliga särdrag är visserligen speciella, till exempel frågeorden (*köm* 'vem', *kva* 'vad'), det tonlösa l:et (som sällan förekommer spontant, men som omhuldas och som i texter på dialekt skrivs som *hl*) och *åp* i stället för *på*, men många andra särdrag delas med andra dialekter i området, till exempel palataliseringar (*bettjin* 'bäcken'), tjockt l och diftonger (*tier* 'där').

Nyanlända invandrare får emellertid undervisning i standardfinlandssvenska – den lokala benämningen är "högsvenska"; dialekten måste de tillägna sig på egen hand. I skolan och på arbetsplatsen möter de således en annan språklig verklighet än den de träffat på i undervisningen. Även om alla elever på lågstadiet uppmanas att tala standardsvenska i klassrummet är umgängesspråket bland barnen dialekt.⁴ I hälsovården – där många av kvinnorna får arbete – är det nödvändigt att förstå dialekt och, i alla fall hjälpligt, kunna göra sig förstådd på dialekt. För första generationens invandrare (ungdomar och vuxna) blir resultatet av att integreras på svenska på landsbygden i Österbotten i regel en dialektfärgad högsvenska.

Trots initiala svårigheter att tillägna sig den lokala dialekten anser våra informanter överlag att de i dag klarar sig bra språkligt. Men det innebär inte nödvändigtvis att invandrarna betraktar dialekten som "sin". När frågor om

4 I högstadiet och senare i skolgången uppluckras dessutom det starka kravet på att man ska tala standardsvenska i skolan.

dialektens betydelse kommer på tal – är det till exempel viktigt att den bevaras? – är den allmänna meningen hos informanterna att dialekten är viktig för Närpesborna⁵, jämför vad Vesna säger:

Men vad gäller den här dialekten så tycker jag att det är en självklarhet att dom ska ha den där dialekten, för att det är också deras identitet, Närpesdialekten.

Också hos andra generationen – ungdomar som är födda i Österbotten – finns de som markerar distans till dialekten. Katarina och Dragana har vuxit upp i Närpes, gått på dagis där, lärt sig Närpesdialekten och har få problem med den. De kan i de flesta avseenden jämföras med andra Närpesungdomar, men det betyder inte att de inte har utmaningar i Närpes. I samtalen ger de exempel på tillfällen då de känt att de inte fullt ut accepterats som Närpesbor.

Även unga invandrare som Jasminka, som inte ser sig som dialektalande, har i sitt tal många dialektala drag som sydösterbottniska retroflexer och sydösterbottnisk vokal- och klusilkvalitet. Trots att hon själv inte vill tala dialekt förstår hon dialekten och hon förstår hur viktig den är för dem som bor i Närpes, och hon förstår varför invandrare vill lära sig Närpesdialekten, som vi kan se i följande citat.

Dialekten kommer med tiden, men för mig har den som aldrig kommit. Om man skulle till exempel fortsätta att leva här, så varför inte lära sina barn då Närpesdialekten. Men om man inte är här, så det är inte så viktigt.

Jasminka bejakar sitt nya hemland men känner inte att hon hör hemma här; hon strävar efter ett sammanhang utanför Närpes. För Jasminka är dialekten snarare ett instrument än ett uttryck för kultur och identitet. Det här lyfter den generella frågan om invandrare överlag förväntas lära sig den lokala dialekten och huruvida dialekten tillhör generationer av lokalbefolkningen eller den plats där dialekten används. Vi har inte stött på någon Närpesbo ur den traditionella lokalbefolkningen som explicit sagt att invandrare borde lära sig den lokala dialekten. Men inte heller att de inte bör lära sig den. Men på samma sätt som ungdomar överlag inte anses kunna den ”genuina” dialekten, får invandrarungdomar kommentarer av andra ungdomar om att de inte pratar korrekt dialekt.

5 Här och i fortsättningen refererar *Närpesbor* till den traditionella lokalbefolkningen, det vill säga Närpesbor utan invandrabakgrund. Alla som bor i Närpes är förvisso Närpesbor, men eftersom invandrarna även själva hänvisar till den traditionella lokalbefolkningen som ”Närpesbor” i våra intervjuer och diskussioner, använder vi den benämningen i den här artikeln.

En intressant fråga är i vilken mån invandrare och deras språk påverkar den lokala dialekten. Vad gäller dialektens struktur och ordförråd är påverkan hittills minimal, förutom att nya ord för hittills okända maträtter och ingredienser i matlagning har tillkommit. I våra fortsatta studier undersöker vi i vilken mån språkanvändningen i Närpes påverkas av den växande andelen invandrare. Om Närpesbor till exempel allt oftare använder sin form av högsvenska när de möter invandrare de inte känner, kan detta eventuellt resultera i en ökad standardspråksanvändning i samhället.

Det vi kan konstatera är dock att gränsen mellan dialekten som instrument och dialekten som identitetsmarkör tycks vara stark för invandrare: invandrarna bekräftar den traditionella lokalbefolkningens syn på dialekten som identitetsmarkör för "dem". Unga Närpesbor ser också dialekten som något "naturligt" och "bekvämt", som "hemspråket", och de anser att det är viktigt att deras barn lär sig dialekten. Det finns däremot få tecken på att Närpesbor vill lära sig invandrades språk.

Social tillhörighet i lokalsamhället

Flera av de invandrare vi har intervjuat har varit över 20 år i Närpes. Fortfarande kan de känna att de inte är helt och hållet accepterade av Närpesborna. Ana tycker inte att hon blir respekterad för sitt val att inte äta griskött. I gruppdiskussionerna återkommer hon till religionen som ett hinder för att helt och hållet bli integrerad i samhället, och vid ett tillfälle säger hon att hon och andra kanske har "mera bekymmer" av att vara muslimer än av att vara invandrare. Vesna framhåller skillnaden i beteende mellan Närpesbor och bosnier och tar sättet att tala som exempel:

Jag får inte vara mig själv, jag får inte vara en bosnier. Jag talar ju ganska högt när jag talar – man ska inte ropa när man talar – men det är ju min temperament och det är ju så vi gör i Bosnien.

Bland informanterna finns det också de som känner sig – och blir betraktade – mera som Närpesbor än som invandrare. Det gäller till exempel Lejla som är gift med en Närpesbo och har barn med honom. Zlata, som också har barn med en Närpesbo, intar snarast en position mellan Närpesbor och invandrare/bosnier. När Ana ger uttryck för sin frustration över vad hon upplever som bristande respekt för sin religion blir Zlata "medlaren". Hon försöker se valet att inte äta griskött från Närpesbornas perspektiv och menar att det kanske beror på Anas ton och ansiktsuttryck när hon frågar om en viss maträtt innehåller griskött att reaktionen blir negativ från Närpesbornas sida. Zlata intar vad vi

kallar en tredje position; hon rör sig mellan de olika grupperna, känner tillhörighet både till sin egen etniska grupp och till Närpesborna – men ger också uttryck för en viss, självvald, distans till båda. Även de yngre informanterna, födda och uppvuxna i Närpes, tycks inta en liknande mellanposition, men att döma av våra intervjuer är denna inte alltid självvald. Luka, som är i 20-årsåldern, berättar att jämnåriga Närpesbor och tidigare klasskamrater betraktar honom som "utlänning", medan äldre bosnier från hans fars generation betraktar honom som Närpesbo. Han tycks finna störst gemenskap med de invandrare från olika länder som bor i det egna, invandrartäta bostadsområdet. Det är där han hör hemma, säger han.

Dragana och Katarina, som går i gymnasiet, berättar att de visserligen känner sig accepterade av Närpesbor men att umgänget utanför skolan är begränsat. De blir till exempel sällan bjudna på fest hos Närpesbor. I samtalet med Dragana och Katarina framgår att de känner mer gemenskap med andra ungdomar vars föräldrar liksom deras har emigrerat och lever i diaspora, än såväl med den egna etniska gruppen på hemorten som med unga Närpesbor. Liksom Luka, som söker sig till en tredje grupp – och inte till vare sig den egna etniska gruppen eller Närpesbor – söker sig alltså också Katarina och Dragana till en tredje grupp, nämligen till ungdomar med liknande erfarenheter som de själva. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att även om informanterna – unga som vuxna – har vänner bland Närpesborna, upplever de ofta att det är svårt att komma nära dem. "Det finns en gräns", som Ana säger.

Av våra intervjuer och samtal framgår att social tillhörighet inte kan beskrivas i termer av antingen-eller. Dels kan man uppenbarligen känna tillhörighet till mer än en grupp, dels är denna tillhörighet dynamisk till sin karaktär. Den uppstår, bekräftas och "omförhandlas" i samvaron med andra. I samtalen om identitet, integration och språk intar deltagarna olika – och växlande – positioner i förhållande till den egna etniska gruppen, till den traditionella lokalbefolkningen, till invandrare generellt eller till någon annan grupp som delar deras egna erfarenheter. Somliga rör sig oftare mot den ena eller andra gruppen, andra intar oftare en mellanposition som är mer svårbestämd. Den tredje positionen, den varken-eller-position som tydligast Zlata och Luka intar, kan realiseras på flera olika sätt – till exempel som medlare mellan olika grupper, eller som en känsla av dubbelt utanförskap. Den tredje positionen ska dock inte ses som en osäkerhet om den egna identiteten – för detta finns inget stöd i våra data. Förmågan att inta olika positioner i förhållande till olika grupper framstår snarast som en resurs i strävan att hitta sin plats i ett nytt land och ett nytt samhälle.

4. Utmaningar och förslag

I vårt arbete och våra undersökningar om vilka utmaningar som är speciella för invandring till landsbygden har vi velat inkludera så många olika perspektiv som möjligt för att få en allsidig uppfattning om vad som pågår. Vi har inte bara talat med första och andra generationens invandrare och flyktingar från oroshärdar, utan även med arbetskraftsinvandrare och människor som immigrerat av andra orsaker. Vi har även intervjuat den traditionella lokalbefolkningen – äldre och yngre – och vi har talat med representanter för den lokala administrationen: kommunen, skolor, daghem och med frivilligarbetare, osv. Varje invandrare är naturligtvis en individ med egna både svårigheter och möjligheter, men vi tror att vi med en bred och mångfacetterad bakgrundskunskap om samhället i gemen också vågar komma med en rad förslag om vad vi ser som de största utmaningarna och hur vi tror att man kan komma närmare en lösning som gagnar alla inblandade.

Invandrare och nyanlända behöver ingen etikett

Närpesbor utan invandrarbakgrund tenderar att kategorisera och benämna invandrare och flyktingar på basis av deras etniska hemort. På Nordiska språkmötet i Vasa ställdes också från publikens sida frågan ”Vad ska vi kalla dem?”. Det är ett naturligt behov hos människan att kategorisera sin omgivning, men benämningar och beteckningar får aldrig bli ett självändamål. Här gäller samma princip som för kategorisering av grupper generellt: gruppen själv ska avgöra (a) om de som individer vill bli refererade till med en gemensam etikett och (b) vilken denna benämning i så fall ska vara. Om, till exempel, en grupp bosnier i Närpes vill bli omtalade som *bosnier*, *invandrare* eller *muslimer*, så kan även personer som inte tillhör den gruppen gärna använda den benämningen; om bosnier överlag inte själva använder det lokala *bosnare*, så kan en sådan benämning upplevas som negativ.⁶ Att kategorisera andra med ens egna etiketter är ett maktuttryck – ett sätt att utöva sin makt över en annan grupp. Generellt sett är ju personer som bor i Närpes helt enkelt Närpesbor – på samma sätt som de är köpmän, politiker, frimärkssamlare eller grönsaksodlare.

Integration är inte det samma som assimilation

Att som nyinflyttad integreras i ett samhälle är en ömsesidig process. I dagens globaliserade värld gäller inte mera regeln att man till hundra procent ska ta seden dit man kommer, att man som invandrare ska assimileras fullständigt.

⁶ Här liksom i relation till andra punkter gäller huvudregeln att en ömsesidig diskussion ska vara riktgivande. Ur Närpesbornas synvinkel kan till exempel *bosnare* ses som ett familjärt uttryck, ett sätt att ge en standardsvensk beteckning en dialektal form.

För att kunna leva i vår senmoderna värld kan vi inte bara kvarhålla våra seder och vanor lokalt, utan vi måste *glokalisera* dem: vi anammar det nya som vi tycker är viktigt och gör det till vårt. Det är självklart bra om invandrare lär sig om frivilligarbete, talko, på den finländska landsbygden, men det är lika viktigt för den traditionella landsbygdsbefolkningen att lära sig något om grisköttets symboliska värde. Att, som en äldre Närpesbo föreslog, sprida ut invandrares barn på olika skolor för att de snabbt ska integreras är snarast ett uttryck för assimilationspolitik och tar inte barnens behov i beaktande.

Invandrare tillför ny kunskap

Vi är förvånade över att den kunskap som invandrare har med sig inte i högre grad utnyttjas i lokalsamhället. Varje invandrare – oavsett orsaken till invandringen – har en mängd insidesinformation om det område, de människor, de seder, den historia och de utmaningar som hon eller han själv vuxit upp med. Den kunskapen kan med fördel införlivas i den (ut)bildning som lokalsamhället har till uppgift att ge sina invånare. Speciellt i skolundervisningen bör sådan kunskap ges utrymme. Generellt anser vi att man i alltför hög grad försummar möjligheten att dra nytta av all den kunskap om geografi, historia och språk som invandrare har i bagaget när de kommer.

Invandrare har samma kapacitet som andra

Första generationens invandrare som kom som barn och unga till Närpes berättar bland annat att de i skolan stötte på negativa attityder till finska bland de andra eleverna. Som vuxna har de insett att de behöver kunskaper i finska och känner sig besvikna över att de inte fick lära sig bättre finska från början. Flera av de invandrare vi intervjuat anser att kraven på dem generellt inte är tillräckligt högt ställda, att det finns en allmän uppfattning att man som invandrare till exempel inte har kapacitet att lära sig ett ytterligare språk utöver svenska. Många svenskspråkiga – även de på viktiga poster i kommunen – har kanske vuxit upp med en föreställning (som sedan förts vidare till deras barn) om att det per definition är svårt att lära sig finska och därför vill man av förståeliga skäl inte "tvinga" invandrare att lära sig finska. Men, för att citera Vesna, "man ska satsa både på svenska och finska från början, för att om vi kan lära oss svenska så kan vi lika bra lära oss finska också". Kanske är det till och med så att invandrare behövs för att förändra attityderna till finskan bland svenskspråkiga i Österbotten?

Dialekt är både kulturbärare och instrument

Alla som bor på en förhållandevis liten ort med få invånare måste åtminstone i någon mån lära sig ortens sätt att kommunicera, ortens dialekt, för att kunna fungera i vardagen, för att kunna handla, diskutera med grannar och utöva hobbyer. I den bemärkelsen fungerar dialekten som ett verktyg, som ett instrument. Det här gäller i hög grad när dialekten på orten är stark. En stor del av den traditionella lokalbefolkningen anser dessutom ofta att dialekten även bär upp ortens kultur och ideologi, och att man med dess hjälp kan uttrycka sin specifika identitet. Att invandrare lär sig den lokala dialekten är rekommendabelt för att de ska kunna fungera i det nya samhället, men huruvida dialektkunskapen även ska ses som ett sätt att bli en del av ortens kulturella ideologi är något som ska avgöras från fall till fall, av den enskilda invandraren, och som inte följer automatiskt av att man (som invandrare) är mån om att lära sig och kunna dialekten (som instrument).

Dessutom måste vi komma ihåg att identitet – även den som förknippas med dialekt – inte är något en gång för alla givet. Vår identitet förändras när vi går igenom olika stadier i livet; på samma sätt förändras vårt förhållningssätt till dialekten.

En viktig del av integration är ömsesidig acceptans

Ett första steg i integrationsprocessen är att var och en på sitt håll inte är avogt inställd till medlemmar i den andra gruppen. Att "på ytan" acceptera den andras existens är ett första men viktigt steg. Denna acceptans illustreras av Elis⁷ i Esse:

Vår uppgift är att ta till vara traditioner och kultur och sedvänjor i Esse. Vi accepterar andra, men vi ska inte därför ge upp vår kultur. De som kommer hit kräver inte att vi ska bli som dem.

Men att på djupet "bli du" med en annan person och en annan grupp är en krävande process. Det här gäller i båda riktningarna: utmaningen är att få integrationen att bli ömsesidig. För att citera Vesna: "det är klart att Närpesbor även ska acceptera bosnier, för att jag tycker jag har accepterat dom som dom är". Samhället måste kunna ställa krav på alla som bor på orten, till exempel så att föräldrar och lärare från förskolenivå och uppåt gör barn uppmärksamma på att det är naturligt att *alla* i exempelvis en klass bjuds in till en fest. Det

⁷ Elis tillhör den traditionella lokalbefolkningen i byn Esse i Pedersöre kommun i norra Österbotten, där vi även gjort fältarbete.

kan självklart finnas många, bland annat ekonomiska, orsaker till att man är restriktiv med att bjuda in alla till en fest, men människors etniska bakgrund ska inte vara en orsak till att man inte bjuder dem. Det gäller naturligtvis ömsesidigt, oavsett om festanordnaren tillhör den traditionella lokalbefolkningen eller är invandrare.

Det behövs alltså en gemensam diskussion om vad det innebär att bli accepterad, och att acceptera någon, på djupet.

Kontakten med ursprungslandets språk och kultur är viktig

För de flesta är det en viktig del av integreringen i ett nytt land att kontakten med ursprungslandet och dess språk och kultur upprätthålls. Den kontakten kan ta sig olika uttryck, och vara mer eller mindre aktiv från individens sida, men bidrar generellt till trygghet i skapandet av en ny tillvaro. För invandrabarn är det en tillgång att ha god kompetens inte bara i det nya landets språk utan också i föräldrarnas modersmål. Förutsättningarna för att ge alla invandrabarn undervisning i det som ofta kallas hemspråksundervisning⁸ är av naturliga skäl begränsade i en liten kommun. Det finns rimligen varken ekonomiska resurser eller lärare att tillgå om det som i Närpes talas ca 40 olika språk. Men icke desto mindre vill vi understryka vikten av att varje barn till invandrade föräldrar ges möjlighet och stöd att upprätthålla och utveckla föräldrarnas modersmål, vilket ju i normalfallet är deras förstaspråk – och att detta inte bara är föräldrarnas ansvar utan i lika hög grad samhällets.

5. Slutord

Vi kan konstatera att integration i enlighet med Närpesmodellen generellt fungerar relativt bra, men att situationen är mer komplex än den bild som officiellt ges. Det finns helt klart en ömsesidig acceptans från både Närpesbornas och invandrararnas sida – en acceptans som borde kunna utgöra grund för den djupare förståelse som i många fall visat sig saknas. I intervjuer och fokusgruppdiskussioner med informanter från Närpes framkommer att det kan ta flera decennier för invandrare att finna sin plats på en liten ort. Vi har sökt svar på frågan hur detta påverkar den egna identiteten. Vilka känner man gemenskap med? I analyser av framför allt gruppdiskussionerna har vi sett att invandrarna ofta intar en ”tredje position”, som varken är helt och fullt den egna etniska gruppens eller den traditionella lokalbefolkningens. Denna tredje position kan ta sig uttryck på olika sätt, beroende på såväl individuella egenskaper som mottagandet i det nya samhället.

8 I Sverige, där invandrabarns rätt till undervisning i föräldrarnas modersmål varit lagstadgad sedan 1977, har termen hemspråksundervisning ersatts med modersmålsundervisning.

Nyckeln till en lyckad och ömsesidig integrering på landsbygden är att alla inblandade aktörer – invandrare, traditionell lokalbefolkning, administratörer, pedagoger – inte bara samarbetar om praktiska lösningar under integrationsprocessens alla stadier, utan också strävar efter en djupare förståelse av varandras livsvillkor, kultur och språk.

Summary: Language and integration in rural areas in Swedish-language Ostrobothnia in Finland

The study focuses on migration to rural areas and the role of language – and the variety of languages and dialects involved – in this process. Our case study is the municipality of Närpes in Ostrobothnia, which has a relatively long history of migration and thus also experience of challenges that have emerged in the community. Immigration and integration is approached both from the point of view of the traditional, local population, and the municipality administrators, as well as from the immigrants' perspective. Issues related to the different groups' identity construction and social belonging are highlighted. The study ends with a list of seven recommendations for facilitating integration, which are presented as statements: (1) Immigrants do not need to be labeled; (2) Integration does not equal assimilation; (3) Migrants bring with them new areas of knowledge; (4) Migrants have the same capacities as locals; (5) Dialects are both carriers of culture *and* instruments; (6) An important part of integration is mutual acceptance; and (7) It is important for migrants to retain the language and culture of their place of origin.

Lena Ekberg är professor i nordiska språk vid Lunds universitet och sedan 2013 gästprofessor vid Stockholms universitet och föreståndare för Centrum för tvåspråkighetsforskning.

Jan-Ola Östman är emeritusprofessor i nordiska språk vid Helsingfors universitet och docent i allmän språkvetenskap vid Åbo Akademi.

Referenser

- Ekberg, Lena & Jan-Ola Östman, 2017: "Medlare – eller dubbelt marginaliserad? Identitetskonstruktion hos immigranter i Österbotten." I: *Svenskans beskrivning 35*. s. 81–91.
- Källström, Roger & Inger Lindberg (red.), 2011: *Young Urban Swedish. Variation and change in multilingual settings*. Göteborgs universitet.
- Mattila, Markku & Krister Björklund, 2013: *Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta* [Tomater, industri och mångkulturalitet]. Helsingfors: Migrationsinstitutet.
- Wiik, Barbro & Jan-Ola Östman, 1983: "Skriftspråk och identitet." I: Erik Andersson et al. (red.), *Struktur och variation*. Åbo Akademi: Stiftelsens forskningsinstitut. s. 181–216.
- Östman, Jan-Ola & Lena Ekberg, 2016: "Invandring och ambivalent grupptillhörighet på landsbygden i Svenskfinland." I: Jaana Kolu, Mikko Kuronen & Åsa Palviainen (red.), *Svenskan i Finland 16*. Jyväskylä universitet. s. 167–184.
- Östman, Jan-Ola & Leila Mattfolk, 2011: "Ideologies of standardisation: Finland Swedish and Swedish-language Finland." I: Tore Kristiansen & Nikolas Coupland (red.), *Standard languages and language standards in a changing Europe*. Oslo: Novus. s. 75–82.

Nyckelord: flerspråkighet, integration, invandring, Österbotten, landsbygd, dialekt, standardspråk, identitet.

Bibliografiske oplysninger

Ekberg, Lena & Östman, Jan-Ola, 2017: Språk och integration på landsbygden i svenska Österbotten. I: Torbjørg Breivik (red.). *Sprog i Norden 2017*, s. 17-29. <https://tidsskrift.dk/sin/index>
©Forfatterne og Netværket for sprognævnene i Norden
